

Stefan Parnicki-Pudełko

Novae (Bułgaria). Sektor Zachodni koło Swisztowa

Informator Archeologiczny : badania 4, 271-272

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

niewątpliwie integralną częścią świątyni. Platforma ta, której pierwotna szerokość wynosiła około 10 m, stanowiła zabezpieczenie świątyni przed spadającymi z góry odłamami skalnymi, które roztrzaskiwały się na niej nie uszkadzając samej budowli. Podobną, szerszą nawet platformę odsłonięto w północnej partii świątyni. Na platformie południowej odkryto grób kuty w skale, częściowo zniszczony w czasie niwelacji terenu pod budowę świątyni.

NOVAE (Bułgaria)
Sektor Zachodni
koło Swisztowa

Ekspedycja Archeologiczna Uniwersytetu
im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Badania prowadził prof. dr Stefan Parnicki-Pudełko. Finansowało Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Jedenaście sezon badań. Rzymskie miasto limesowe z okresu I—VII w. n.e.

Ekspedycja archeologiczna Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu kontynuowała w Novae badania wykopaliskowe prowadzone od roku 1960 w corocznych kampaniach przez ekspedycję archeologiczną Uniwersytetu Warszawskiego. Od roku 1970 obydwie polskie ekspedycje prowadzić będą prace wykopaliskowe w Novae naprzemian co dwa lata.

Kontynuując badania systemu obronnego antycznego miasta, dokończono odkrywanie pozostałości głównej bramy zachodniej. Odsłonięto całkowicie resztki dwu czworokątnych baszt otaczających bramę częściowo odkrytych w poprzednich sezonach wykopaliskowych. Okazało się, że baszty były piętrowe i że każda z nich posiada po dwa pomieszczenia w parterze. Długość każdej wynosiła 21,70 m, szerokość około 10 m. Brama zachodnia w Novae jest największą spośród dotychczas znanych bram rzymskich na terenie Bułgarii i jedyną o dwóch przelotach. Wykazuje ona osady parokrotnych zniszczeń i odbudowy. Najstarsze resztki konstrukcji w rejonie bramy pochodzą z końca I lub z II w. n.e. Ostateczne zniszczenie bramy i prawdopodobnie całego miasta wypada, jak się wydaje, na przełom VI i VII w.

Pod koniec kampanii przystąpiono do kontynuowania rozpoczętych w 1965 r. badań przy bramie południowej oraz w miejscu, gdzie spodziewano się odkrycia pozostałości bramy północnej. W rejonie bramy południowej odkryto narazie niewielkie partie murów należących prawdopodobnie do baszt, które otaczały bramę. Na dwóch blokach, użytych wtórnie do budowy murów, zachowały się płaskorzeźby z motywami ornamentalnymi i wyobrażeniem centuriona. Przy domniemanym miejscu położenia bramy północnej odsłonięto częściowo resztki wielkiej baszty, która prawdopodobnie flankowała od zachodu bramę i zabezpieczała wylot głównego kanału w stronę Dunaju.

Również pod koniec kampanii rozpoczęto badania w centrum miasta zmierzając do odkrycia forum. Wśród zabytków ceramiki naczyniowej najlicniejszą grupę stanowią fragmenty późnoantycznych amfor. Spośród innych zabytków na szczególną uwagę zasługują dwa fragmenty płyt kamiennych z inskrypcjami, 108 stemplowanych cegieł i dachówek, brązowe monety, lampy gliniane, fragmenty fibuli brązowych.

ODERCY, Okręg Tułbuchin
(Bułgaria)

Instytut Historii Kultury Materialnej
PAN w Warszawie

Badania prowadził prof. dr Witold Hensel. Finansował IHKM PAN. Drugi sezon badań. Osada wczesnośredniowieczna (V—XII w. n.e.).

Celem badań było prześledzenie stratygrafii, rozmieszczenia zabudowy poszczególnych faz osadnictwa w zachodniej części osady. Ustalenie, z którą fazą osadnictwa łączyły się umocnienia oraz rozpoznanie ich konstrukcji.

Stwierdzono, że bezpośrednio nad calcem występowały słabo uchwytnie ślady warstwy osadniczej z okresu trackiego, zniszczonej późniejszą przebudową. Na warstwie trackiej powstała osada w okresie wczesnobizantyjskim (V—VI w.), reprezentowana przez bardzo liczne budowle z murami o regularnym, obustronnym licu. Budowle wznoszono z kamienia bardzo starannie obrabianego. Wzajemna relacja dwóch następnych faz zabudowy osady uchwytna jest wyłącznie w kategoriach chronologii względnej. Po zniszczeniu osady wczesnobizantyjskiej, na ruinach rozpoczęto budowę półziemianek o prostokątnym planie, wyposażonych zazwyczaj w piec z płyt kamiennych, umieszczane w południowo-wschodnim narożniku domostwa. Stratygraficznie młodsza jest osada złożona również z półziemianek, większych, o kształtach zbliżonych do elipsy. Budowle tej fazy nie wykazują również regularnego rozplanowania w przeciwieństwie do budowli faz starszych.

Natrafiono także na groby cmentarzyska, które założono na miejscu najmłodszej osady.

Dwie młodsze fazy osady na podstawie znalezisk, głównie monet, odnieść można do X—XIII w.

Szczególnie ważnych ustaleń dokonano w odniesieniu do rozplanowania osady. Stwierdzono, że budownictwo żadnej z faz osadnictwa nie obejmowało południowo-zachodniej części wzgórza, na którym wzniesiono osadę. Jedynie najmłodsza faza zabudowy — półziemianki o elipsowatym kształcie — przekroczały w kierunku południowym zasięg starszych faz budownictwa i w związku z tym wznoszone były bezpośrednio na calcu.

Do ważniejszych osiągnięć bieżącego sezonu należy odsłonięcie bramy